

Gender & Ontwikkelingssamenwerking

Feministisch Netwerk GroenLinks

26 oktober 2017

Met presentaties van:

Laila Ait Baali van Wo=Men: Introductie Gender binnen Ontwikkelingssamenwerking
Angelica Senders van AgriProFocus: Gender binnen de waardeketen en Landbouw
Juana Vera van Gender and Water Alliance: Gender binnen Watermanagement
Margriet Reinders van Gender and Water Alliance: Gender binnen het Klimaatbeleid

Gender binnen het brede ontwikkelingswerk

Laila Ait Baali is programmamanager lobby bij WO=MEN.

WO=MEN, Dutch Gender Platform is een vereniging waarin we met een steeds groter groeiende unieke samenstelling van organisaties en individuen de ongelijke (machts)verhoudingen tussen vrouwen en mannen – wereldwijd op de kaart zetten. (Machts)ongelijkheid op het gebied van gender is zowel een schending van de mensenrechten als een belemmering voor duurzame ontwikkeling.

Het is van belang dat de Nederlandse overheid aandacht blijft houden voor vrouwenrechten en gendergelijkheid. Het aantal landen dat rechten van vrouwen onderdrukt, neemt tegenwoordig weer toe.

Een slecht voorbeeld is het decreet van Trump om niet meer organisaties te steunen die reproductieve rechten van vrouwen willen bevorderen. En in Polen worden organisaties die opkomen voor de rechten van vrouwen onder druk gezet. Zij hebben te maken met politie repressie en intimidatie.

In Nederland gaat de aandacht voor vrouwenrechten twee kanten op. In het brede buitenlandse beleid is het doel gendermainstreaming. In al het beleid moet rekening worden gehouden met het gender aspect. Echter, er is geen apart genderbeleid. Nederland is hiervoor door de OESO op de vingers getikt. Het risico is dat de aandacht van gender verdwijnt in het grote geheel van belangen. Wat mist is een coherent beleidskader. Belangrijk is vrouwen niet enkel als slachtoffer te presenteren, maar geef vrouwen juist agency. Geef ook aandacht voor de rol van jongens en mannen. Als je die vergeet, dan ben je niet gender sensitief. Het is belangrijk om mannen bij emancipatie te betrekken.

Een voorbeeld is de hulp aan vrouwen in vluchtelingenkampen in Turkije. Vrouwen kregen steun om bijvoorbeeld naaiateliers en kapperszaken op te zetten. Opmerkelijk was dat het huiselijk geweld opeens toenam. Wat bleek, mannen voelden zich in hun mannelijkheid aangetast. Daarna kwam er beleid dat ook gericht was op mannen. Er werden discussies georganiseerd met mannen over wat nu eigenlijk mannelijkheid is.

Het is belangrijk om altijd goed oog te hebben voor onbedoelde gevolgen van emancipatiebeleid en daar op te sturen.

De OESO heeft een nieuwe genderindex gepresenteerd. Daaruit blijkt dat Nederland achterloopt in economische zelfstandigheid van vrouwen en het aandeel vrouwen in topfuncties. Ook in Nederland is de emancipatie nog lang niet voltooid.

Gender binnen waardeketens en landbouw

Angelica Senders is consultant bij AgriProFocus en Fair & Sustainable

AgriProFocus is een kennisinstituut op het gebied van landbouw en ontwikkeling actief in Afrika en Azië.

Het gaat vanavond over gendersensitieve ketenontwikkeling, over het belang van aandacht voor gender bij programma's gericht op ontwikkeling van de landbouw. De hele landbouwketen betekent: van zaadje tot product op de markt of in de winkel. Vrouwen zijn belangrijk voor de landbouw in ontwikkelingslanden. In agrarische ketens vinden we vrouwen als boeren, maar ook als ondernemers en als werknemers. Vrouwen vormen er gemiddeld 43% van de arbeidskracht in de landbouw, in Sub-Sahara Afrika zelfs 50%. Bovendien wordt 25,5 % van de huishoudens in Afrika geleid door alleenstaande vrouwen. Het probleem is dat vrouwen minder zichtbaar zijn.

De problemen die vrouwen hebben zijn deels hetzelfde als die van mannen, deels ook groter.

Gender bepaalt namelijk:

1. De activiteiten van mannen en vrouwen (productief en reproductief)
Vrouwen moeten werken op land en in hun bedrijf combineren met taken in het huishouden, ze werken daardoor in Afrika gemiddeld 12 – 13 uur meer per week dan mannen.
2. Toegang tot productie middelen (land, technologie, landbouw voorlichting, krediet)
Vrouwen hebben minder toegang tot productieve hulpbronnen dan hun mannen en vaders: Ze hebben minder toegang tot land, verbeterde zaden, kunstmest, technologie en krediet. Vrouwen ontvangen slechts 5% van de voorlichting.
3. Beslissingsbevoegdheid over productie en besteding van inkomsten
In het huishouden, maar ook in producentenorganisaties en bedrijven hebben vrouwen minder te zeggen dan mannen. De man als hoofd van het huishouden bepaalt wat er geproduceerd wordt op welke stukken land, maar ook hoe de inkomsten besteed worden.

Deze situatie veroorzaakt een 'gender productivity gap' die in Afrika 25% is. Dat betekent dat mannen en vrouwen op vergelijkbare percelen aanmerkelijk minder produceren. In Tanzania 23% minder in Niger zelfs 66% minder.

Dat hier wat aan gedaan moet worden is duidelijk:

1. Vrouwen spelen een belangrijk rol in armoedebestrijding.

- Vrouwen zijn ook belangrijke spelers in het verzekeren van welzijn en voedselveiligheid van hun familie en kinderen en in gemeenschappen.
- Onder de armsten in Afrika zijn vrouwen in de meerderheid

2. Er zijn ook economische redenen om iets aan de 'gender productivity gap' te doen:

- Vrouwen spelen vaak belangrijke (maar onzichtbare) rollen in waardeketens en spelen daarmee een sleutelrol bij strategieën om de effectiviteit en efficiency van deze ketens te verhogen.
- Dit heeft een positief effect op de agrarische productie op landenniveau.
- Ook voor bedrijven heeft aandacht voor gender voordelen.

3. Om sociale redenen is discriminatie op basis van geslacht niet in overeenstemming met ons idee van sociale rechtvaardigheid.

- Mannen en vrouwen zouden op gelijke manier van ontwikkelingssamenwerking moeten profiteren en bovenal zijn gelijke rechten voor mannen en vrouwen een ontwikkelingsdoel op zichzelf (SDG5).

Als vrouwen niet gekend worden in beleid dan leidt dat tot stagnatie in de economische ontwikkeling.

Een concreet voorbeeld van vrouwen in de landbouw: koffie in Oeganda.

Koffie in Oeganda wordt geproduceerd op kleinschalige familiebedrijven. Vrouwen doen 70-80% van het werk op het land. Hun bijdrage aan kwaliteit en productiviteit wordt niet gewaardeerd. Vrouwen hebben weinig invloed op bedrijfsbeslissingen en op de besteding van de inkomsten. Vrouwen zijn daarom niet gemotiveerd om te investeren in de koffieproductie en geven er de voorkeur aan om hun tijd te steken in gewassen waar ze zelf van profiteren.

Dit is een probleem voor de koffiesector. Er is een wereldwijd tekort aan goede koffie die duurzaam geproduceerd wordt. Na jarenlang tevergeefs investeren in de koffiesector in Oost-Afrika, zonder de gewenste verhoging van kwantiteit en kwaliteit van de koffie, besloot Hans Friedrich Neumann Stiftung van het Duitse koffiemark KG een gender studie te doen. Op basis van de uitkomsten ontwikkelden het bedrijf een zogenaamde huishoudbenadering. De benadering leidde tot een verhoging van zowel de kwaliteit als de kwantiteit van de koffieproductie.

De benadering was gebaseerd op twee pijlers:

- De diensten gericht op modernisering van de koffieteelt waren niet meer alleen voor mannelijke leden van de coöperaties, maar ook voor de vrouwen die het werk doen in de koffie.
- Er werd geïnvesteerd in de promotie van 'de boerderij als familiebedrijf' waarin man en vrouwen samenwerken en samen de beslissingen nemen over productie

en consumptie. Ze werkten hierbij met echtparen die als rolmodel fungeerden. Hierdoor raakten ook vrouwen geïnteresseerd in investeren in de koffie.

Het Duitse koffie merk KG stimuleerde familiebedrijven in Afrika, waar mannen en vrouwen samen in werken. De productie steeg en de kwaliteit verbeterde, waardoor ze ook weer een betere prijs konden vragen.

Daarnaast is het belangrijk om de zeggenschap van vrouwen in het huishouden te vergroten, evenals in de productieorganisaties en bedrijven. Dat vergroot de toegang van vrouwen tot productiemiddelen.

Wat zijn de geleerde lessen?

- Analyseer de speciale problemen van vrouwen, maar ook mannen.
- Ontwikkel strategieën die gericht zijn om die aan te pakken:
 - Toegang tot productiemiddelen
 - Grotere zeggenschap voor vrouwen
- Laat bedrijven zien dat gendergelijkheid ook goed is voor hun bedrijfsvoering, dat geldt voor bedrijven die een plaats hebben in een keten, maar ook voor bedrijven die met werknemers (waaronder vrouwen) werken.

Belangrijk credo: 'Do no harm'!

Goede doelen kunnen onverwachtse negatieve bijwerkingen hebben. Analyseer wat de uitkomsten in de praktijk zijn.

AgriProFocus en Fair & Sustainable hebben een aantal infographics die daarbij kunnen helpen:

1. [Women's Economic Empowerment Framework](#)

2. Infographics voor bedrijven

- Een voor bedrijven die *speler zijn in een agrarische keten*, zoals we net zagen in de koffie
- Een voor *het bedrijf als werkgever*
- Waarom aandacht besteden aan gender en hoe dat zichzelf terug betaalt. Hoe en wat een bedrijf zou kunnen doen.

Gender WASH en IWRM management

Presentatie van Juana Vera van Gender and Water Alliance: Gender binnen Watermanagement

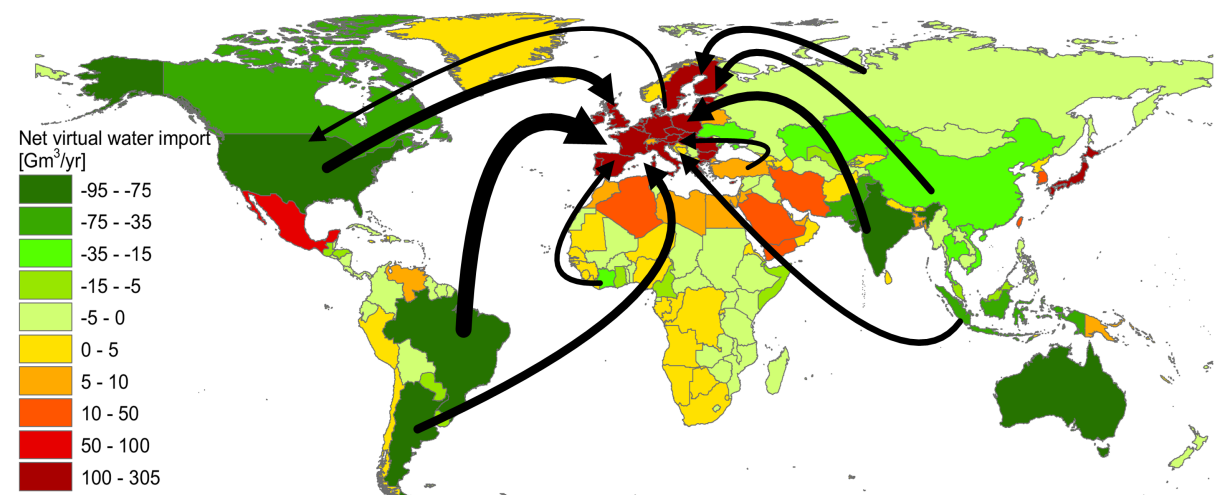
Water Management:

- Gebruik: koken, drinken, wassen, baden
- Productie: landbouw, industrie en Hydro power
- Omgeving: waterbronnen, biodiversiteit, bossen
- Sociaal-cultureel: bron voor leven en vorming van identiteit

Slechts 8% van zoetwater in de wereld wordt gebruikt voor huishoudens.

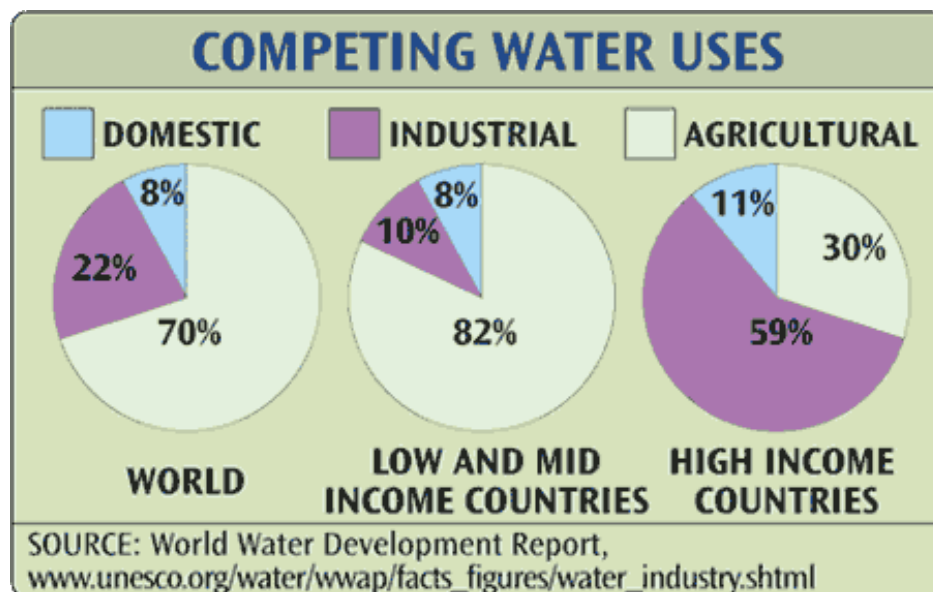
'Virtueel water' is het gebruik van water dat is gebruikt voor de productie van eten en goederen, zowel landbouw als industrie, inclusief het water dat daardoor vervuild is geraakt. Dit 'virtuele water' kan niet meer voor iets anders worden gebruikt. Uit berekeningen blijkt dat de stroom 'virtueel water' van Zuid naar Noord loopt.

Virtuele water import naar Europa.

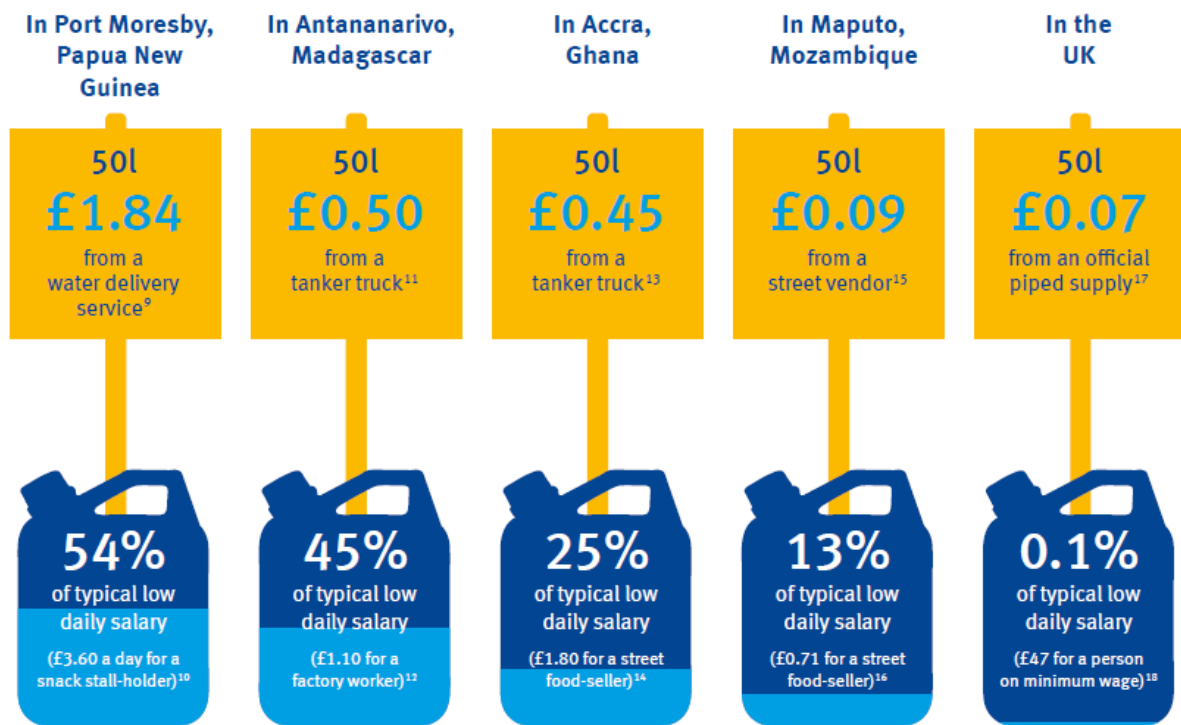

Toegang tot schoon zoetwater is van levensbelang.

60% van de bevolking van Papua Nieuw Guinea heeft geen toegang tot water. Het water gebruik van de industrie neemt toe ten opzichte van de landbouw

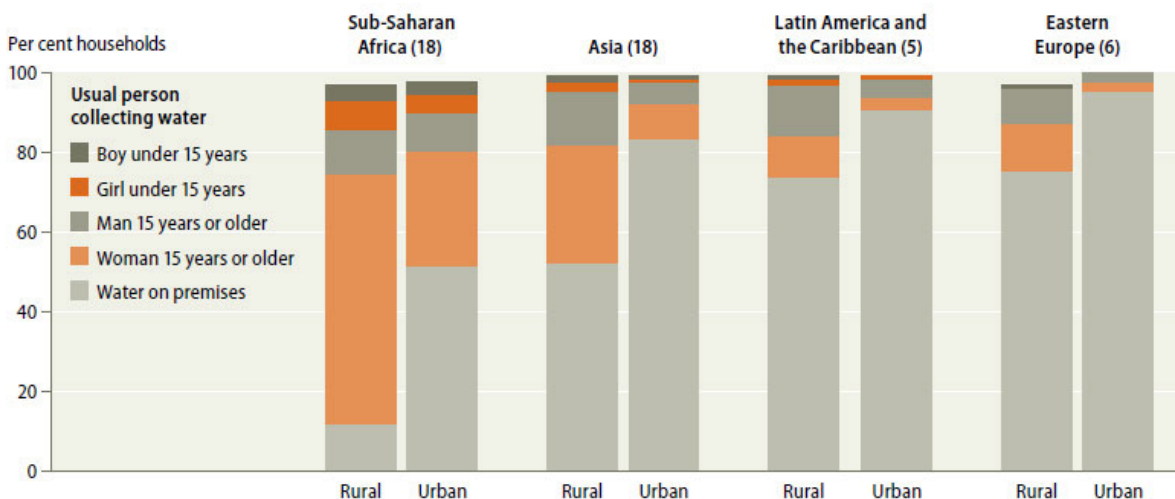

Het wrange is dat juist de arme mensen het hoogste tarief betalen voor water, want zij hebben er slecht toegang toe.

Het zijn vaak de vrouwen en meisjes die water moeten halen.

Distribution of households by person responsible for water collection, by region and urban/rural areas, 2005–2007 (latest available)

Toegang tot water is macht. Het watermanagementbeleid is genderneutraal, maar de uitvoering zit altijd vol vooroordelen over mannen en vrouwen. Ook de watertechnologie is vermannelijkt.

Gender binnen het klimaatbeleid

Margriet Reinders van Gender en Water Alliance (GWA)

Stellingen:

- 1) Klimaatverandering vergroot de kloof tussen arm en rijk en onder armen zijn veel meer vrouwen dan mannen
- 2) Klimaatverandering heeft negatieve invloed op voedsel en waterzekerheid onder armen en is een bron van conflicten
- 3) Vrouwen zijn meer getroffen door klimaatverandering dan mannen door o.a. gedwongen migratie
- 4) Klimaatverandering heeft grote impact op machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen
- 5) Klimaatverandering geeft meer aandacht en geld aan mitigatie (rijke landen) dan aan adaptatie (arme landen)
- 6) Mitigatie is een markt/winstgericht mannenbolwerk
- 7) Klimaatverandering vs duurzaamheid. Kennis en beleving liggen vooral bij vrouwen

Klimaatverandering betreft landbouw, bossen en ecosystemen, water, gezondheid, infrastructuur/wonen en de samenleving. De omgang met de gevolgen van klimaatverandering vergt aanpassing van bouwtechnieken, landbouw, productie en consumptie.

Het is belangrijk om vrouwen meer te betrekken bij de aanpassing van technologieën om duurzaamheid te garanderen. Vrouwen zijn de watermanagers bij uitstek!

Klimaatverandering kunnen we aanpakken door:

1. De veerkracht en het aanpassingsvermogen versterken van met klimaatgebonden gevaren en natuurrampen in alle landen.
2. Maatregelen inzake klimaatverandering integreren in nationale beleidslijnen, strategieën en planning.
3. De opvoeding, bewustwording en de menselijke en institutionele capaciteit verbeteren met betrekking tot mitigatie, adaptatie, impactvermindering en vroegtijdige waarschuwing inzake klimaatverandering.

Genderanalyse over de gevolgen van klimaatverandering:

- Mannen en vrouwen worden beiden geraakt door klimaatverandering maar bestaande ongelijkheden maken uit wie en in hoeverre worden geraakt door natuurrampen.
- Vrouwen en mannen hebben verschillende behoeften en belangen!
- Beiden spelen een belangrijke rol in verandering: hun verschillende ervaringen en kennis zijn van groot belang voor aanpassingen.
- Echter vrouwen zijn onder gerepresenteerd tijdens internationale conferenties over mitigatie (laatste jaren zelfs verminderd!)

- Rol van vrouwen in duurzame energie, water management, scholing, kennis/technologie ontwikkeling en consumptie ondergewaardeerd
- Meeste geld gaat naar mitigatie (probleem gecreëerd door rijken, hoge kosten en voornamelijk voor high tech sector) terwijl adaptatie minder aandacht en geld krijgt en gerelateerd wordt aan de armen

Gedachten over duurzaamheid:

"Duurzame ontwikkeling is het proces waarin kwetsbaarheden worden verlaagd en capaciteiten worden verhoogd"

Denk aan de 3 componenten van duurzaamheid:

- Groene economie (van groei naar balans)
- Sociale-/Gendergelijkheid
- Bescherming natuur en leefomgeving

Denk aan: hebben of zijn!

En tot slot: niet praten maar doen!

Paneldiscussie met:

Jan Reynders

- Spreek niet van gendergelijkheid maar genderrechtvaardigheid.
- Jan vindt het belangrijk om jongens en mannen erbij betrekken, samen met vrouwen, zodat die gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid er komt.
- Genderjustice: overal zit een genderdimensie aan. Gender is niet de enige machtsfactor, maar ga uit van intersectionaliteit of het kruispuntdenken.
- Er moet ook aandacht zijn voor 'failed masculinity' en het creëren van diverse vormen van mannelijkheid.
- Voorkom het idee dat vrouwen iets krijgen en mannen iets wordt afgepakt.
- Geen gendermainstreaming maar gendertransformatie.

Nynke Humalda, Gender en voedselzekerheid

- Aandacht voor voedselveiligheid, landbouw en consumptiepatronen.
- Migratie naar de stad heeft impact op voedselbeschikbaarheid.
- Toegang tot zaden is zeer belangrijk.
- Belangrijk zijn de eerste 1000 dagen van een kind. Zorg voor goede voeding voor moeders.

Sabina Voogd werkt bij Both Ends.

- Werken voor gemeenschappen wiens natuurlijke hulpbronnen worden bedreigd, bijvoorbeeld kappen van bossen, bouwen van dammen.
- Gender is een belangrijk onderdeel van duurzame toekomst.

Antoinette Gosses, ministerie Buitenlandse Zaken

- Focus op seksuele reproductieve rechten
- Sexual reproductive health
- Meisjesonderwijs is de sleutel tot verbetering van levensomstandigheden.
- In het Nederlandse buitenlandbeleid heeft dit geen prioriteit meer.
- Hoe krijgen we een transitie?
- Het gaat hier om het Nederlandse politieke beleid, en hoe gender daarin te verwerken.

Voedselzekerheid in Papua Nieuw Guinea is bijvoorbeeld achteruit gegaan. Moestuinen ver vangen door palmolie landbouw, mannen ontvangen geld, maar hierdoor is het menu van het gezin verslechterd.

Minister Ploumen heeft veel gedaan voor genderdoelstellingen. Niet alleen woorden, maar ook daden.

Besluiten genomen over klimaat zowel door mannen als vrouwen zijn beter, meer inclusief.

Veel subsidies vanuit ontwikkelingssamenwerking gaan naar bedrijven. Belangrijk om te eisen dat er een gender analysis is en een gender plan.

We moeten meer eisen stellen aan de lengte van projecten, dus meer tijd en ruimte voor langetermijnplanning. Betere evaluatie van duurzame ontwikkeling. Processen zijn ook resultaten.